

17.mai 2008: Kransnedleggelse Minnebautaen Stiklestad.

Kjære Frammøtte!

Det er en fin dag på Stiklestad i dag. Det er vår – naturen våkner til liv igjen etter en lang vinter. Det spirer og gror i det livgivende solskinnet. Det er nå vi har Innherred og Verdal på sitt beste!

Våren er ei vakker tid – den vakreste av årstidene, er det mange som sier, det er da vi kjenner at sevja stiger, det er nå også vi mennesker får mot og krefter til å gå videre. Vi føler at den gamle salmen sier det så godt: ”Nytt liv av daude gror!” På våren kan vi igjen se framover.

Kontrasten er dermed stor til årsaken til at vi er samlet her i på Stiklestad i dag.

I 1940 var nok våren i Europa, i Norge og også her i Verdal preget av helt andre tanker enn de vi gjør oss i dag. Det var krig – storkrig siden høsten 1939. For andre gang på vel 20 år stod Europas stormakter mot hverandre på slagmarken. Framtida var uviss – denne gangen kunne det bli aldeles forferdelig! I tillegg til en tradisjonell stormaktskrig om landområder, ressurser og militær og politisk kontroll dreide konfliktene seg denne gangen også – og ikke minst – om rasisme, om humanisme, om livsverdier i videste forstand, om fundamentale forskjeller i menneskesyn. Nazismens utfordringer *måtte* stoppes.

Minnene fra forrige gang var ferske, storparten av Europas innbyggere hadde selv opplevd storkrigens redsler i en eller annen form bare få år tidligere. På Kontinentet visste alt for mange alt for mye om hva som ventet.

Likevel var det altså slik i 1940 at vi her i landet må hele 130 år tilbake for å finne forrige gang det var aktive krigshandlinger på det norske fastlandet. Vi må tilbake til perioden rundt 1814, til slutten av dansketida for å finne slike erfaringer hos oss. Våren 1940 levde det derfor ingen nordmenn som hadde opplevd krigshandlinger i heimlandet. Heller ikke deres foreldre eller deres besteforeldre hadde slike erfaringer. Krig og alle krigens redsler var altså noe som hørte andre land til – det var ikke slik hos oss! Trodde mange, trodde de fleste.

Våren 1940 er våren da alle nordmenn trekkes brutalt ut av denne ”Tornerosesøvnene.” Da forsvant ”Den norske uskylden,” sier en av våre kjente historikere og refererer åpenbart til 9.april og det tyske overfallet på landet vårt. I ukene som fulgte skulle de tyske soldatene rykke fram fra de storbyene og flyplassene de var landet på for på denne måten ta kontroll etter hvert over hele landet og ikke minst over all viktig infrastruktur.

Denne framrykkingen skulle møte mye motstand utover våren i 1940. Mange gode nordmenn skulle miste livet – også verdalinger. Det var kamper her i kommunen og, i likhet med mange andre steder. Krig og okkupasjon er dramatisk – de fem lange årene fra 1940 til 1945 skulle prege sin generasjon mer enn noen annen tidsperiode i deres liv. Vi skulle få mange vitnesbyrd om det også her i kommunen.

Minnestøtta her på Stiklestad ble reist for å hedre minnet om tre soldater som ga livet for sitt land i 1940. Støtta ble avduket 10. november 1946. Jeg har lyst til å lese et par små utdrag fra reportasjen i Verdalingen fra 12.november samme år. I tillegg til å referere de rene fakta forteller reportasjen noe om det stemningsbildet som rådde like etter krigen.

Jeg tillater meg å referere litt fritt fra artikkelen:

”VÅRE FALNE HEDRES – ALVORSFYLT HØYTID PÅ STIKLESTAD” er tittelen.

”Etter gudstjenesten søndag ble minsteinen over de soldater som ligger begravet på Stiklestad avduket. Steinen er reist av ungdommen i bygda i takk og ærbødighet. Hornmusikken åpnet, og Per Stiklestad ønsket vel møtt,” sier artikkelen.

Allerede våren 1941 ble tanken om å reise disse tre en bauta tatt opp av Verdal ungdomslag. Ei nemnd på 12 mann fra hele bygda ble satt ned. Men for å unngå innblanding av nazistene ble arbeidet stilt i bero i februar 1942. Arbeidet ble ikke tatt opp igjen før etter krigen.

De tre som ligger begravet her er verdalingene Toralf Getz Wold, som falt ved Kotsøy, og Gunnar Ahlgren, som falt ved Narvik. I tillegg ligger Jostein Blomberg her. Han var fra Nordmøre, men falt i kamp her i Verdal.

Jeg leser fra artikkelen: ”Oberst Hyldmo holdt avdukingstalen. Den første reaksjonen i 1940 var lammelse, sa han. Det ble spurt: Nytter det å ta opp kampen mot overmakten? Men kampen ble som vi vet tatt opp mange steder, for mange med det mest tragiske av alle utfall, nemlig tapet av eget liv.”

Jeg siterer videre:

”Det ble sagt etterpå at motstanden mot tyskerne hadde vært forgjeves. Trass alle offer ble vi et hærtatt land. Et bunnfalsk resonnement! Norges vilje til kamp ble det frøkorn som ble modnet gjennom de lange krigsåra.” Sa oberst Hyldmo – 10.nov.1946.

Så var det taler av sokneprest Øystein Hovden og overrekkelse av bautaen fra komiteen ved Per Stiklestad til ordføreren i Verdal. Det var en rekke kranspåleggelse, det var sang og musikk, og det var mye folk til stede, forteller avisa.

Slik var det altså for godt og vel 60 år siden, i 1946, med krigen og okkupasjonens redslar og prøvelser i friskt minne. Det ble reist mange liknende bautaer i Norge i de første etterkrigsårene til minne om alle de som *fall for landet sitt*, som det står på bautaen. Slik ville vi ta vare på historien, slik bygde vi identitet og fellesskapsfølelse – slik bygde vi nasjonen i de første etterkrigsåra.

Det er vår oppgave å føre denne arven videre i dag. Derfor er det viktig å holde slike tradisjoner som dagens minnemarkering i hevd. Verdalingene er flinke til det. Alle de tre store maidagene nyttes også til slike arrangementer. Det er helt som det skal være.

Det er i stor ærbødighet jeg legger ned denne kransen til minne om dem som ofret så tungt for Norges frihet nettopp da det så som mørkest ut.

Takk for oppmerksomheten.